

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-201

M. Ed. (General) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - I

EDUCATION IN GLOBAL SOCIETY

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) **Two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) Answers to questions 1, 2, 4 and 5 should be between **350-400** words each.*
 - (5) Answers to questions 3 and 6 should be between **140-150** words each.*
 - (6) Students should follow given word limitations.*
 - (7) No supplement will be provided.*
-
-

SECTION - I

Q.1) What is Educational Philosophy ? Explain need of Educational Philosophy in Education. **[15]**

OR

Q.1) What is Naturalism ? Explain its relevance in Education. **[15]**

Q.2) Explain Educational thoughts of Swami Vivekanand with respect to : [15]

- (1) Educational Philosophy
- (2) Teaching-Learning Methods
- (3) Education for Women

OR

Q.2) Explain various types of Values and explain role of Spiritual and Moral Values in Education. [15]

Q.3) Write notes : (Any Four) [20]

- (a) Definition of Education
- (b) Logical Empiricism
- (c) Sankhya Philosophy
- (d) J. P. Naik on Education
- (e) Plato's Contribution to Education
- (f) Education and Social Justice

SECTION - II

Q.4) What is the meaning of Equality ? Explain need of Equal Educational Opportunity. [15]

OR

Q.4) Explain in detail the Concept of Stratification and Mobility. Write role of Education. [15]

Q.5) Explain in detail the meaning and nature of Educational Sociology and Sociology of Education. [15]

OR

Q.5) Explain Concept of Democracy with reference to Aims of Education, Curriculum, Methods of Teaching, School Administration. [15]

Q.6) Write short notes : (Any Four)

[20]

- (a) Education for Social Integration
 - (b) Education for Maintaining Peace
 - (c) Education and Reformation in Evaluation
 - (d) GATS and Education
 - (e) Political Education - Need
 - (f) Secularism in India
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-201

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
- (2) दोन्ही विभागांची उत्तरे वेगवेगळ्या उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) प्रश्न-क्रमांक १, २, ४ व ५ ची उत्तरे ३५०-४०० शब्दांत लिहावीत.
- (5) प्रश्न-क्रमांक ३ व ६ची उत्तरे १४०-१५० शब्दांत लिहावीत
- (6) विद्यार्थ्यांनी दिलेल्या शब्दमर्यादा पाळाव्यात.
- (7) कोणत्याही परिस्थितीत विद्यार्थ्यांना पुरवणी मिळणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) शैक्षणिक तत्त्वज्ञान म्हणजे काय ? शिक्षणामध्ये शैक्षणिक तत्त्वज्ञानाची कोणती गरज असते ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) निसर्गवाद म्हणजे काय ? शिक्षणाशी त्याचा संबंध स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) स्वामी विवेकानंदांचे शैक्षणिक विचार पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा : [15]

- (1) शैक्षणिक तत्त्वज्ञान
- (2) अध्ययन-अध्यापन पद्धती
- (3) स्त्रियांसाठी शिक्षण

किंवा

[3798]-201

5

P.T.O.

प्र.2) विविध मूल्यांची माहिती द्या आणि शिक्षणामध्ये अध्यात्मिक व नैतिक मूल्यांची कोणती भूमिका असते ते स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) पुढीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा : [20]

- (अ) शिक्षणाच्या व्याख्या
- (ब) तार्किक अनुभवजन्यवाद
- (क) सांख्य तत्त्वज्ञान
- (ड) जे. पी. नार्लकांचे शिक्षणविषयक विचार
- (इ) प्लेटोचे शिक्षणासाठी योगदान
- (फ) शिक्षण व सामाजिक न्याय

विभाग - २

प्र.4) समानता म्हणजे काय ? शैक्षणिक संधीच्या समानतेची गरज स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.4) स्तरीकरण आणि चलनशीलता (गतिशीलता) आणि शिक्षण या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) शैक्षणिक समाजशास्त्र आणि समाजशास्त्र यांचा अर्थ व स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.5) शिक्षणाचे ध्येय, अभ्यासक्रम, अध्यापन पद्धती आणि शालेय प्रशासन या मुद्द्यांच्या अनुषंगाने लोकशाहीची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा : (कोणत्याही चार)

[20]

- (अ) सामाजिक एकात्मतेसाठी शिक्षण
 - (ब) धार्मिक शांतता प्रस्थापित करण्यासाठी शिक्षण
 - (क) शिक्षणातील मूल्यमापनातील सुधारणा
 - (ड) गॅट्स (GATS) आणि शिक्षण
 - (इ) राजकीय शिक्षण - एक गरज
 - (फ) लैंगिक शिक्षण
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-202

M. Ed. (General) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - II

ADVANCED EDUCATIONAL PSYCHOLOGY

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) Word limit for questions of **15 marks** is about **350 to 400**.*
 - (5) Word limit for questions of **5 marks** is about **130 to 150**.*
 - (6) No supplement will be provided to the students.*
 - (7) Student should strictly follow the word limit given.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Explain Concept of Associationism. In what way Associationists have explained about association of ideas ? Explain contribution of the same in development of Psychology. **[15]**

OR

Q.1) Explain stages of Cognitive Development given by Piaget. How the knowledge of these stages will be useful to the Teacher in teaching-learning ? **[15]**

Q.2) What do you mean by Trait Theory ? Explain importance of classification of Traits given by Cattell and Allport. [15]

OR

Q.2) Explain nature and characteristic features of Structuralism. Explain its contribution to Education. [15]

Q.3) Write short notes : **(Any Four)** [20]

- (a) Contribution of Psycho-analytic School of Psychology in Development of Psychology
- (b) Principles of Gestalt
- (c) Language Development with reference to Syntax
- (d) Indian Concept of Personality Development
- (e) Importance of Achievement Motivation in Education
- (f) Factors Affecting Development

SECTION - II

Q.4) Explain Concept of Brainbased Learning. Enumerate Principles of Brainbased Learning and explain its importance with examples. [15]

OR

Q.4) Explain nature of Sternberg's Theory of Intelligence. Write educational implications of Sternberg's Theory with examples. [15]

Q.5) Explain Ausubel's Advance Organiser Model. Give importance of Ausubel's Model in the teaching-learning Process. [15]

OR

Q.5) Explain Concept of Constructionism. Explain its importance in the teaching-learning Process. [15]

Q.6) Write short notes : (Any Four)

[20]

- (a) Factors Influencing Learning
 - (b) Classroom Organisation Management
 - (c) Brainstorming Concept
 - (d) Role Playing Model - its importance
 - (e) Practical Intelligence
 - (f) Educational Implications of Skenner's Theory of Reinforcement
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-202

मराठी रूपांतर

पेपर - २

प्रगत शैक्षणिक मानसशास्त्र

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) दोन्ही विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) १५ गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा ३५० ते ४०० शब्द.
- (5) ५ गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा १३० ते १५० शब्द.
- (6) पुरवणी दिली जाणार नाही.
- (7) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

विभाग - १

प्र.1) साहचर्यवादाची संकल्पना स्पष्ट करा. साहचर्यवादांनी कल्पनांचे साहचर्य कसे स्पष्ट केले आहे ? साहचर्यवादाचे मानसशास्त्राच्या विकासातील योगदान स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) पियाजे यांनी सांगितलेल्या विकासाच्या अवस्था स्पष्ट करा. या अवस्थांचे ज्ञान शिक्षकाला अध्ययन-अध्यापनात कसे उपयुक्त ठरते ? [15]

प्र.2) गुणतत्त्व उपपत्ती म्हणजे काय ? कॅटेल व ऑलपोर्ट यांनी गुणविशेषांचे वर्गीकरण कसे केले आहे ते सांगून त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) रचनावादाचे स्वरूप आणि गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. रचनावादाचे शैक्षणिक योगदान स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा : [20]

- (अ) मनोविश्लेषणवादी संप्रदायाचे मानसशास्त्राच्या विकासातील योगदान
- (ब) समष्टिवादाची तत्त्वे
- (क) पदबंधानुसार भाषिक विकास
- (ड) व्यक्तिमत्त्व विकासाची भारतीय संकल्पना
- (इ) संपादित प्रेरणेचे शिक्षणातील महत्त्व
- (फ) विकासावर परिणाम करणारे घटक

विभाग - २

प्र.4) मेंदू आधारित अध्ययन संकल्पना स्पष्ट करा. मेंदू आधारित अध्ययन तत्त्वे सांगून अध्ययन प्रक्रियेतील त्यांचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.4) स्टर्नबर्ग यांच्या बुद्धिमत्ता उपपत्तीचे स्वरूप स्पष्ट करा. या उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजन सोदाहरण लिहा. [15]

प्र.5) आसुबेल यांच्या अग्रत संघटक प्रतिमानाचे स्पष्टीकरण करा. आसुबेल यांच्या प्रतिमानाची अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेतील उपयुक्तता सांगा. [15]

किंवा

प्र.5) ज्ञानरचनावादाची संकल्पना स्पष्ट करा. अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेतील त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) कोणत्याही चार टिपा लिहा :

[20]

- (अ) अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक
 - (ब) वर्ग संघटन आणि व्यवस्थापन
 - (क) बुद्धिमंथन संकल्पना
 - (ड) भूमिका पालनाचे महत्त्व
 - (इ) व्यावहारिक बुद्धिमत्ता
 - (फ) स्किनरच्या दृढीकरण योजनेचे शिक्षणातील महत्त्व
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-203

M. Ed. (General) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - III

EDUCATIONAL RESEARCH AND STATISTICS

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Two sections are to be written in separate answer-books.*
- (3) *Figures to the right indicate full marks.*
- (4) *Students should follow the given word limit.*
- (6) *Word limit for Q. Nos. 1, 2, 4 and 5 - **400 words each** and for Q. Nos. 3 and 6 - **150 words each**.*
- (7) *In any situation, student should not be given supplement.*
- (8) *Use of simple calculator and statistical tables is allowed.*

SECTION - I

Q.1) Explain Historical Method of Research considering the following points :

[15]

- (1) Need
- (2) Data Collection
- (3) Establishing Validity

OR

Q.1) (A) What are the qualities of good measuring tool used in Educational Research ?

[05]

(B) Explain Preparation and Administration of Interview Schedule. **[10]**

[3798]-203

1

P.T.O.

Q.2) Explain use of review of related Literature and Researches at different stages of Research. [15]

OR

Q.2) (A) What do you mean by 'Population' in Educational Research ? [05]

(B) Explain in brief qualitative research in the field of Education. [10]

Q.3) Write short notes : (Any Four) [20]

- (a) Product Research
- (b) Scientific Inquiry
- (c) Need of Educational Research
- (d) Characteristics of Good Sample
- (e) Errors in Sampling
- (f) Role of Assumptions in Educational Research

SECTION - II

Q.4) Educational Research was aimed to study effect of three different methods of teaching for a particular content. Three groups, each consisting of five students of class IX, assigned randomly, were taught using different methods. The scores obtained in achievement test were recorded as follows :

Group I	Group II	Group III
2	3	5
5	3	8
4	8	3
9	7	4
5	9	5

Test difference between the groups by adopting Analysis of Variance Techniques. [15]

OR

- Q.4) (A)** Two groups X and Y of VIIIth standard students, 100 in each group are matched by pairs on scores in stress test. Yoga program was implemented only to Experimental Group. After fifteen months, data tabulated from post-test of stress was as follows :

	Experimental Group (X)	Control Group (Y)
Number of Students	100	100
Mean	96.39	67.36
Standard Deviation	10.32	11.0
Coefficient of Correlation between post-test (Experimental Group and Control Group = 0.76)		

Test significance of difference between Mean of Experimental Group and Control Group. Interpret your result. [10]

- (B) Calculate Mean from the following distribution by using Assumed Mean Method : [05]

C.I.	18 20	15 17	12 14	9 11	6 8	3 5	0 2
Frequency	7	9	13	15	12	10	4

- Q.5) (A)**

	Intelligence Quotient (X)	Maths Score (Y)
M	80	60
S.D (σ)	7	9
r	0.86 (Coefficient of Correlation)	

Determine Regression Equation of Y on X in score form. Predict Probable Score in Maths of a student whose Intelligence Quotient is 70. [05]

- (B) Calculate Coefficient of Correlation from the following data using Pearson's Product Moment Method and Interpret your answer : [10]

Student	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Test X Score	65	60	65	60	60	50	55	52	53	60
Test Y Score	30	30	30	35	22	20	28	20	15	10

OR

- Q.5)** (A) Suppose that we have administered an intelligence test to 100 school students. We wish to classify our group into three sub-groups A, B and C according to intelligence quotient, the range of intelligence quotient to be equal in each sub-group. On the assumption that the trait measured by our examination is normally distributed, how many students should be placed in group A, B and C ? [Range : $\pm 3\sigma$] [05]
- (B) Write characteristics of Good Research Report. [05]
- (C) Explain concept of Tetrachloric Correlation. [05]
- Q.6)** Write notes on **any four** of the following : [20]
- (a) Biserial Correlation
 - (b) Measures of Variability
 - (c) Pie-chart
 - (d) Use of Computer in Data Analysis
 - (e) Percentile Rank
 - (f) Contingency Coefficient
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-203

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

विभाग - १

प्र.1) खाली दिलेले मुद्दे विचारात घेऊन ऐतिहासिक संशोधन पद्धती स्पष्ट करा : [15]

- (1) गरज
- (2) माहिती संकलन
- (3) सप्रमाणता प्रस्थापित करणे

किंवा

प्र.1) (अ) शैक्षणिक संशोधनात वापरण्यात येणाऱ्या उत्तम मापनसाधनाची गुणवैशिष्ट्ये कोणती ? [05]

(ब) मुलाखत सूचीची निर्मिती (Preparation) आणि प्रशासन (Administration) स्पष्ट करा. [10]

प्र.2) संबंधित साहित्य व संशोधनाच्या आढाव्याचा, संशोधनाच्या विविध टप्प्यांवर होणारा उपयोग स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) (अ) तुमच्या मते, शैक्षणिक संशोधनातील 'जनसंख्या' म्हणजे काय ? [05]

(ब) शिक्षणक्षेत्रातील गुणात्मक संशोधन थोडक्यात स्पष्ट करा. [10]

[3798]-203

5

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :

[20]

- (अ) प्रॉडक्ट रिसर्च
- (ब) वैज्ञानिक पृच्छा (Scientific Inquiry)
- (क) शैक्षणिक संशोधनाची गरज
- (ड) उत्तम नमून्याची वैशिष्ट्ये
- (इ) नमूना निवडीतील त्रुटी
- (फ) शैक्षणिक संशोधनातील गृहितकांची (Assumption) भूमिका

विभाग - २

प्र.4) विशिष्ट आशयाकरिता तीन वेगवेगळ्या अध्यापन पद्धतीच्या परिणामकारकतेचा अभ्यास करण्याचे उद्दिष्ट ठेवून शैक्षणिक संशोधन हाती घेतले होते. इयत्ता नववीच्या प्रत्येक गटात पाच याप्रमाणे तीन गट यादृच्छिकपणे घेऊन तीन वेगवेगळ्या अध्यापन पद्धतीने अध्यापन केले. संपादन चाचणीतील प्राप्त गुण खालील प्रमाणे आहेत :

गट I	गट II	गट III
२	३	५
५	३	८
४	८	३
९	७	४
५	९	५

प्रसरण विश्लेषण तंत्राचा उपयोग करून गटांमधील फरक तपासा.

[15]

किंवा

- प्र.4) (अ) ताणाच्या चाचणीतील गुणांवर आधारित आठवीतील विद्यार्थ्यांचे प्रत्येक गटात १०० प्रमाणे दोन समान गट X आणि Y हे जोडीद्वारे केले. फक्त प्रायोगिक गटासाठी योगा कार्यक्रमाची अंमलबजावणी केली. पंधरा महिन्यांनंतर ताणाच्या अंतिम चाचणीवरून संकलित केलेली माहिती पुढीलप्रमाणे आहे :

	प्रायोगिक गट (X)	नियंत्रित गट (Y)
विद्यार्थी संख्या	१००	१००
मध्यमान	९६.३९	६७.३६
प्रमाण विचलन	१०.३२	११.०
अंतिम चाचणीतील सहसंबंध गुणक = ०.७६ (प्रायोगिक गट व नियंत्रित गट)		

प्रायोगिक व नियंत्रित गटाच्या मध्यमानातील फरकाची सार्थता तपासा. तुमच्या उत्तराचा अन्वयार्थ सांगा.

[10]

- (ब) गृहीत मध्यमान पद्धतीने खालील वितरणावरून मध्यमान काढा :

[05]

वर्गांतरे	१८	१५	१२	९	६	३	०
	२०	१७	१४	११	८	५	२
वारंवारिता	७	९	१३	१५	१२	१०	४

- प्र.5) (अ)

	बुद्ध्यांक (X)	गणित गुण (Y)
M	८०	६०
S.D. (σ)	७	९
r	०.८६ (सहसंबंध गुणक)	

प्राप्तांकाच्या स्वरूपातील X वर अवलंबून असलेले Y चे प्रतिगमन समीकरण मिळवा. एका विद्यार्थ्याचा बुद्ध्यांक ७० असल्यास त्याचे गणितातील गुणांचे भाकित करा.

[05]

- (ब) खालील माहितीवरून पिअरसनच्या परिघात परिगुणन पद्धतीने सहसंबंध सहगुणक काढा आणि तुमच्या उत्तराचा अन्वयार्थ सांगा :

[10]

विद्यार्थी	अ	ब	क	ड	इ	फ	ग	ह	ई	ज
चाचणी 'क्ष' गुण	६५	६०	६५	६०	६०	५०	५५	५२	५३	६०
चाचणी 'य' गुण	३०	३०	३०	३५	२२	२०	२८	२०	१५	१०

किंवा

- प्र.5) (अ) समजा १०० शालेय विद्यार्थ्यांवर एका बुद्धिमापन चाचणीचे आपण प्रशासन केले आहे. बुद्ध्यांकानुसार एका गटाचे अ, ब आणि क या तीन उपगटात वर्गीकरण करावयाचे आहे. प्रत्येक उपगटातील बुद्ध्यांकाचा विस्तार सारखा आहे. जर वितरण प्रसामान्य स्वरूपाचे असेल तर अ, ब आणि क गटात किती विद्यार्थी असतील ? (विस्तार : $\pm 3\sigma$)

[05]

- (ब) चांगल्या संशोधन अहवालाची वैशिष्ट्ये लिहा.

[05]

- (क) चतुष्कखंडात्मक सहसंबंधाची संकल्पना स्पष्ट करा.

[05]

- प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :

[20]

- (अ) द्विश्रेणी सहसंबंध
 (ब) विचलनशीलतेची परिमाणे
 (क) वर्तुळलेख
 (ड) माहिती विश्लेषणात संगणकाचा उपयोग
 (इ) शततमक क्रम
 (फ) कन्टिन्जन्सी सहगुणक (Contingency Coefficient)

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-204

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - IV

EDUCATIONAL MANAGEMENT

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
- (3) *Figures to the right indicate full marks.*
- (4) *Write answers of Q. Nos. **1, 2, 4 and 5** in about **350-400** words each.*
- (5) *Write answers of Q. Nos. **3 and 6** in about **130-150** words each.*
- (6) *Supplement will not be provided.*

SECTION - I

Q.1) Differentiate between Management and Educational Management. Illustrate need of Educational Management with suitable examples. **[15]**

OR

Q.1) What is Educational Management ? What are the Qualities a Manager should have for Good Management ? Illustrate with suitable examples. **[15]**

Q.2) Discuss need for Institutional Planning. Why is it necessary for a Manager to take care of Human Resources in Institutional Planning ? Explain with suitable examples. **[15]**

OR

Q.2) Discuss Correlation of Teaching and Learning. Explain, why is it necessary for a teacher to prepare a Year Plan, Unit Plan and Lesson Plan ? **[15]**

Q.3) Write short notes : (Any Four) [20]

- (a) Need of Time Management
- (b) Characteristics of Autocratic and Democratic Styles of Leadership (any five)
- (c) Importance of Self-evaluation of Headmaster
- (d) New Concept of Educational Management
- (e) Need of In-service Training
- (f) Principles of Curriculum Evaluation (any five)

SECTION - II

Q.4) What is Information System ? What are the Tools of Information System ? Explain use of any two tools to a Teacher. [15]

OR

Q.4) What is Communication ? What are the types of Communications ? What are the factors which have to be considered by a Teacher during Written Communication ? [15]

Q.5) What is Autonomy ? Which factors are considered during Autonomy ? Explain advantages and limitations of Autonomy. [15]

OR

Q.5) What is Supervision ? Explain nature of Educational Supervision. What are the Qualities of a Good Supervisor ? [15]

Q.6) Write short notes : (Any Four) [20]

- (a) N.C.T.E. (Functions) (any five)
- (b) Need and Importance of Quality in Higher Education
- (c) Concept of P.E.R.T.
- (d) National Budget for Education
- (e) Principles of Educational Finance (any five)
- (f) Role of NAAC in Quality Improvement of Educational Institutions

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-204

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

विभाग - १

प्र.1) व्यवस्थापन व शैक्षणिक व्यवस्थापनातील फरक स्पष्ट करा. शैक्षणिक व्यवस्थापनाची गरज सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) शैक्षणिक व्यवस्थापन म्हणजे काय ? चांगल्या व्यवस्थापनासाठी व्यवस्थापकाकडे कोणती चांगली गुणवैशिष्ट्ये असावीत ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) संस्थानिहाय नियोजनाची गरज काय ? संस्थानिहाय नियोजन करताना व्यवस्थापकाला मानवी साधनसंपत्तीची काळजी घेणे का आवश्यक आहे ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) अध्ययन व अध्यापनातील सहसंबंध स्पष्ट करा. शिक्षकाला वार्षिक नियोजन, घटक नियोजन, दैनंदिन नियोजन का करावे लागते ते स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) टिपा लिहा : (कोणत्याही चार) [20]

(अ) वेळेचे व्यवस्थापनाची गरज

(ब) लोकशाही व हुकूमशाही नेतृत्वशैलीची वैशिष्ट्ये (कोणतीही पाच)

(क) मुख्याध्यापकाच्या स्वयंमूल्यमापनाचे महत्त्व

(ड) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची नवीन संकल्पना

(इ) सेवांतर्गत प्रशिक्षणाची गरज

(फ) अभ्यासक्रम मूल्यमापनाची तत्वे (कोणतीही पाच)

विभाग - २

- प्र.4) माहिती प्रणाली म्हणजे काय ? माहिती प्रणालीची साधने कोणकोणती आहेत ? या साधनांपैकी कोणतीही दोन साधने शिक्षकाला कशी उपयुक्त आहेत ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

- प्र.4) संज्ञापन म्हणजे काय ? संज्ञापनाचे प्रकार कोणकोणते आहेत ? लेखी संज्ञापन करताना शिक्षकाला कोणकोणत्या गोष्टी विचारात घ्याव्या लागतात ते स्पष्ट करा. [15]
- प्र.5) स्वायत्तता म्हणजे काय ? स्वायत्तता देताना कोणकोणत्या निकषांचा विचार केला जातो ? स्वायत्ततेचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. [15]

किंवा

- प्र.5) पर्यवेक्षण म्हणजे काय ? शैक्षणिक पर्यवेक्षणाचे स्वरूप स्पष्ट करा. चांगल्या पर्यवेक्षकाची वैशिष्ट्ये कोणती ? [15]
- प्र.6) टिपा लिहा : (कोणत्याही चार) [20]
- (अ) एन.सी.टी.इ.ची कार्ये (कोणतीही चार)
 - (ब) उच्च शिक्षणातील गुणवत्तेची गरज व महत्त्व
 - (क) पर्टची संकल्पना
 - (ड) शिक्षणाचे केंद्रीय बजेट
 - (इ) वित्त व्यवस्थापनाची तत्वे (कोणतीही पाच)
 - (फ) नॅक (NAAC)ची शैक्षणिक गुणवत्ता विकासातील भूमिका

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-205

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - V

COMPARATIVE EDUCATION

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) Black figures to the right indicate full marks.*
-

SECTION - I

Q.1) Explain Concept of Comparative Education and elaborate its scope and need. **[15]**

OR

Q.1) Explain with illustration Description Area of Comparative Education. **[15]**

Q.2) Explain thoroughly Historical Approach of Comparative Education. **[15]**

OR

Q.2) Explain problems of Women Education in World Perspective. **[15]**

Q.3) Answer **any two** of the following : **[20]**

- (a) Different Types of Comparative Studies in Education
- (b) Place of Adult Education in Undeveloped Countries
- (c) Technical and Vocational Education in World Perspective
- (d) Higher Education in Developed Countries

[3798]-205

1

P.T.O.

SECTION - II

Q.4) Explain Current Educational Trends and Problems to be studied in World Perspective. [15]

OR

Q.4) Elaborate aims and objectives of Education in Australia. [15]

Q.5) How does Culture influence Education ? Answer this question with reference to U.S.A. [15]

OR

Q.5) Compare Administration of Education and Distance Education in Japan. [15]

Q.6) Answer **any two** of the following : [20]

- (a) Influence of Racial Factors on Education
- (b) Importance of Technical Education in Developing Countries
- (c) Present System of Primary Education in Developed Countries
- (d) Influence of Political Factors on Education in Developing Countries

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-205

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

विभाग - १

प्र.1) 'तुलनात्मक शिक्षण' ही संकल्पना स्पष्ट करा व त्याची व्याप्ती व गरज तपशिलवार स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) तुलनात्मक शिक्षणाचे वर्णनात्मक क्षेत्र उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) तुलनात्मक शिक्षणाचा ऐतिहासिक दृष्टिकोन सखोल स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) जागतिक संदर्भात स्त्रियांच्या शिक्षणाच्या समस्या स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोनची उत्तरे लिहा : [20]

(अ) शिक्षणाच्या तुलनात्मक अभ्यासाचे विविध प्रकार

(ब) अविकसित देशात प्रौढ शिक्षणाचे स्थान

(क) जागतिक संदर्भात तांत्रिक व व्यावसायिक शिक्षण

(ड) प्रगत देशातील उच्च शिक्षण

विभाग - २

प्र.4) जागतिक स्तरावर सद्यस्थितीतील शिक्षणाचा कल व समस्या स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.4) ऑस्ट्रेलियातील शिक्षणाची ध्येये व उद्दिष्टे सखोल विशद करा. [15]

[3798]-205

3

P.T.O.

प्र.5) 'संस्कृती' शिक्षणावर कशी परिणाम करते ? या प्रश्नाचे उत्तर अमेरिकेच्या संदर्भात लिहा. [15]

किंवा

प्र.5) जपानमधील शैक्षणिक प्रशासन व दूरस्थ शिक्षण यांची तुलना करा. [15]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही दोनची उत्तरे लिहा : [20]

- (अ) 'जातीयता' या घटकाचे शिक्षणावरील परिणाम
- (ब) विकसनशील देशांमध्ये तांत्रिक शिक्षणाचे महत्त्व
- (क) विकसित देशातील प्राथमिक शिक्षण व्यवस्था
- (ड) विकसनशील देशांमध्ये राजकारण या घटकाचे शिक्षणावर होणारे परिणाम

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-206

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - VI

TEACHER EDUCATION

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Use separate **answer-books** for **two sections**.*
- (3) *Figures to the right indicate full marks.*
- (4) *Write answers of Q. Nos. **1, 2, 4 and 5** in about **350 to 400** words each.*
- (5) *Write answers of Q. Nos. **3 and 6** in about **130 to 150** words each.*
- (6) *Supplement will not be provided.*

SECTION - I

Q.1) Explain History of Teacher Education after independence. **[15]**

OR

Q.1) What practical activities can be conducted during the M.Ed. Level ?
Explain with suitable examples. **[15]**

Q.2) Explain need for Pre-service and In-service Professional Education
of Teachers at different levels in the present Indian situation. **[15]**

OR

Q.2) How did Co-operative B.Ed. College help you in different programmes
during your internship period ? Explain. **[15]**

[3798]-206

1

P.T.O.

Q.3) Write notes on **any four** of the following : **[20]**

- (a) Use of Workshop in Teacher Education
- (b) Teacher Education in Buddhist Period
- (c) Relationship and Weightage given to Theory and Practical Work
- (d) Programme Learning
- (e) Observations of Practice Teaching
- (f) Need of Content-cum-Methodology in Teacher Education

SECTION - II

Q.4) Elucidate importance of Teacher Education explained by Kothari Commission (1964-66). What recommendations did it make for Teacher Education ? **[15]**

OR

Q.4) Explain importance of Research in Teacher Education. Illustrate your answer. **[15]**

Q.5) Explain In-service Teacher Education in DIET and UGC. How far it is effective ? Explain. **[15]**

OR

Q.5) Explain role of SCERT in Teacher Education. **[15]**

Q.6) Write notes on **any four** of the following : **[20]**

- (a) NCTE
- (b) Action Research
- (c) Academic Staff College
- (d) Teacher Organisations
- (e) Inclusive Education
- (f) National Policy on Education - 1986

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-206

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) विभाग १ व विभाग २ची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावित.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) १५ गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी शब्दमर्यादा ३५० ते ४०० शब्द व ५ गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठी १३० ते १५० शब्दमर्यादा असावी.
- (5) मराठी रूपांतर बाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका विश्वसनीय मानावी.
- (6) कोणत्याही विद्यार्थ्यास 'पुरवणी' मिळणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) स्वातंत्र्योत्तर काळातील 'शिक्षक शिक्षणा'चे विवेचन करा. [15]

किंवा

प्र.1) एम.एड. पातळीवर प्रशिक्षण काळात कोणती प्रात्यक्षिके घेता येतील ? सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) सद्यःस्थितीत भारतात विविध शैक्षणिक स्तरावर सेवापूर्व व सेवांतर्गत व्यावसायिक शिक्षणाची गरज स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) तुमच्या छात्रसेवाकालामध्ये सहकारी अध्यापक महाविद्यालयाने तुम्हाला कोणकोणत्या कार्यक्रमाच्या माध्यमातून कशी मदत केली ते लिहा. [15]

प्र.3) पुढीलपैकी चारवर टिपा लिहा :

[20]

- (अ) शिक्षक शिक्षणात कृतिसत्राचा उपयोग
- (ब) बुद्धकाळातील शिक्षक शिक्षण
- (क) सैद्धांतिक व प्रात्यक्षिक कार्याचा परस्पर संबंध आणि भारांश
- (ड) क्रमन्वित अध्ययन
- (इ) सराव अध्यापनाचे निरीक्षण
- (फ) शिक्षक शिक्षणात आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची गरज

विभाग - २

प्र.4) कोठारी आयोगाने (१९६४-६६) शिक्षक शिक्षणाचे महत्त्व कसे सांगितले आहे ?

त्या आयोगाने शिक्षक शिक्षणाबाबत कोणत्या सूचना केल्या आहेत ते लिहा. [15]

किंवा

प्र.4) शिक्षक शिक्षणात संशोधनाचे महत्त्व कसे असते ते उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) जिल्हा शिक्षक प्रशिक्षण संस्था (DIET) व विद्यापीठ अनुदान आयोग (UGC)

यांच्या मार्फत शिक्षकांचे सेवांतर्गत शिक्षण कसे घेतले जाते ते लिहा. [15]

किंवा

प्र.5) प्राथमिक शिक्षणामध्ये राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेची (SCERT)

भूमिका विशद करा. [15]

प्र.6) पुढीलपैकी चारवर टिपा लिहा :

[20]

- (अ) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद (NCTE)
- (ब) कृति संशोधन
- (क) विद्या प्रबोधिनी (Academic Staff College)
- (ड) शिक्षक संघटना
- (इ) सर्वसमावेशी शिक्षण (Inclusive Education)
- (फ) १९८६चे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-207

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - VII

EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Answer to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Describe Historical Development of Special Education in India. **[15]**

OR

Q.1) Describe PWD Act, 1995 and explain how it helps Children with Special Needs ? **[15]**

Q.2) What is meant by Visual Impairment ? Describe its types and characteristics. Write causes of Visual Impairment. **[15]**

OR

Q.2) What is meant by Learning Disabilities ? Describe its types and characteristics. Write causes of Learning Disabilities. **[15]**

Q.3) Write short notes : (Any Two) [20]

- (a) Importance of Early Identification in Education of Children with Special Needs
- (b) Gifted Children
- (c) Philosophical Approaches to Special Education
- (d) RCI Act, 1992

SECTION - II

Q.4) Describe role and importance of the Family in the Education of Children with Special Needs. [15]

OR

Q.4) What is meant by Curriculum Adaptation for Education of Children with Special Needs ? Describe in detail. [15]

Q.5) What is Community Based Rehabilitation ? How will you rehabilitate Children with Special Needs in your society ? [15]

OR

Q.5) What is the importance of Research in Curriculum and Instruction for Education of Children with Special Needs ? [15]

Q.6) Write short notes : (Any Two) [20]

- (a) Teaching Aids for Children with Special Needs
- (b) Residential Rehabilitation Centers
- (c) Cross Disability Approach
- (d) Evaluation for Children with Special Needs

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-207

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) दोन्ही विभागांची उत्तरे वेगळ्या उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात

विभाग - १

प्र.1) भारतातील विशेष शिक्षणाच्या ऐतिहासिक विकासाचे वर्णन करा. [15]

किंवा

प्र.1) अपंग व्यक्ती कायदा, १९९५ (समान हक्क, समान संधी कायदा, १९९५)चे सविस्तर वर्णन करा. विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांना हा कायदा कशी मदत करतो ते सांगा. [15]

प्र.2) दृष्टी विकलांगता म्हणजे काय ? त्याचे प्रकार व गुणधर्म सांगा. दृष्टी विकलांगतेची कारणे लिहा. [15]

किंवा

प्र.2) अध्ययन अक्षमता म्हणजे काय ? अध्ययन अक्षमतेचे विविध प्रकार व त्यांचे गुणधर्म लिहा. अध्ययन अक्षमतेची कारणे लिहा. [15]

प्र.3) टिपा लिहा : (कोणत्याही दोन) [20]

- (अ) लवकर निदानाचे विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांच्या शिक्षणात महत्त्व
- (ब) प्रज्ञावान मुले
- (क) विशेष शिक्षणाचे तात्त्विक मार्ग
- (ड) भारतीय पुनर्वास परिषद कायदा, १९९२

[3798]-207

3

P.T.O.

विभाग - २

प्र.4) विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांच्या शिक्षणात कुटुंबाची भूमिका व महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.4) विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांसाठी अभ्यासक्रमाचे अनुकूलन म्हणजे काय ? सविस्तर वर्णन करा. [15]

प्र.5) समुदायाधारित / समाजाधारित पुनर्वसन म्हणजे काय ? तुमच्या समाजातील विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांचे पुनर्वसन तुम्ही कसे कराल ? [15]

किंवा

प्र.5) विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांच्या अभ्यासक्रम व अनुदेशनात संशोधनाचे महत्त्व सांगा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा : (कोणत्याही दोन) [20]

(अ) विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांसाठी अध्यापन साधने

(ब) निवासी पुनर्वसन केंद्र

(क) क्रॉस डिसेंबिलिटी ॲप्रोच

(ड) विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांसाठी मूल्यमापन

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-208

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - VIII

GUIDANCE AND COUNSELLING

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Use separate **answer-books** for **two sections**.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) Answer limit **350-400** words for **15 marks** questions, **130-150** words for **5 marks** questions.*
-

SECTION - I

Q.1) What is Guidance ? Explain personal, educational and career areas of Guidance with an example. **[15]**

OR

Q.1) What do you mean by Intelligence Test and Personality Inventory ? Explain importance of Intelligence Test and Personality Inventory while giving Guidance. Explain their limitations with an example. **[15]**

Q.2) Explain need of Occupational Information Collection and Dissemination. Describe use of technology in the Collection and Dissemination of Occupational Information with an example. **[15]**

OR

Q.2) What is Job Analysis ? Explain Concept of Job Analysis with an example. **[15]**

Q.3) Write short notes on **any four** of the following : **[20]**

- (a) Characteristics of Mal-adjusted Children (any five points)
- (b) Importance of Interview Technique in Guidance
- (c) Use of Field Trips in Guidance (any five points)
- (d) Concept of Job Satisfaction
- (e) Influence of Family on Guidance
- (f) Use of Case Study in Guidance (any five points)

SECTION - II

Q.4) Explain B. F. Skinner's Behaviour Theory. How will you use Behaviour Theory of B. F. Skinner in Counselling ? Explain with an example. **[15]**

OR

Q.4) What do you mean by Group Counselling ? What are the types of Group Counselling ? Explain use of regular subject classes, co-curriculum activity and clubs as the means of Group Counselling. **[15]**

Q.5) What are the objectives and types of Placements ? Explain responsibility of School and Community in Placement with an example. **[15]**

OR

Q.5) Distinguish between Directive and Non-directive Counselling. Explain with examples situations where they are used. **[15]**

Q.6) Write short notes on **any four** of the following : **[20]**

- (a) Importance of Counselling regarding Educational Issues
- (b) Criteria of Good Interview (any five points)
- (c) Albert Ellis - Rational Emotive Theory : Educational Importance
- (d) Need of Research in Guidance and Counselling Process (any five points)
- (e) Qualities of Effective Counsellor (any five points)
- (f) Follow-up Service Concept

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-208

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) दोन्ही विभागांची उत्तरे वेगळ्या उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) शब्दमर्यादा : १५ गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरांसाठी ३५० ते ४०० शब्द व ५ गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरांसाठी १३० ते १५० शब्दमर्यादा.
- (5) कोणत्याही विद्यार्थ्यास 'पुरवणी' मिळणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) मार्गदर्शन म्हणजे काय ? वैयक्तिक, शैक्षणिक आणि व्यावसायिक मार्गदर्शन क्षेत्र सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) बुद्धीमापन कसोटी आणि व्यक्तिमत्त्वमापन शोधिका म्हणजे काय ? मार्गदर्शन करताना त्या कशा उपयुक्त ठरतात ? त्यांच्या मर्यादा सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) व्यवसायविषयक माहिती संकलन आणि वितरणाची गरज स्पष्ट करा. आधुनिक तंत्रज्ञानाचा माहिती संकलन व वितरणातील उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) रोजगार पृथःकरण म्हणजे काय ? रोजगार पृथःकरण संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा :

[20]

- (अ) कुसमायोजित बालकांची गुणवैशिष्ट्ये (कोणतेही पाच मुद्दे)
- (ब) मुलाखत तंत्राचे मार्गदर्शनातील महत्त्व
- (क) मार्गदर्शनात स्थळभेटीची उपयुक्तता (कोणतेही पाच मुद्दे)
- (ड) व्यवसाय समाधान संकल्पना
- (इ) कुटुंबाचा मार्गदर्शनावरील प्रभाव
- (फ) मार्गदर्शनात व्यक्ती अभ्यासाची उपयुक्तता

विभाग - २

प्र.4) बी.एफ. स्किनर यांची वर्तनवादी उपपत्ती स्पष्ट करा. समुपदेशनासाठी या उपपत्तीचा उपयोग कसा कराल ? सोदाहरण स्पष्ट करा.

[15]

किंवा

प्र.4) समूह समुपदेशन म्हणजे काय ? समूह समुपदेशनाचे प्रकार कोणते ? दैनंदिन अध्यापन तासिका, सह-शालेय उपक्रम आणि छंद वर्ग यांचा समूह समुपदेशनासाठी वापर कसा कराल ?

[15]

प्र.5) स्थापना कार्याचे उद्देश व प्रकार कोणते ? स्थापना कार्यात शाळा व समाज यांची जबाबदारी सोदाहरण स्पष्ट करा.

[15]

किंवा

प्र.5) निर्देशित आणि अनिर्देशित समुपदेशनातील फरक सांगा. त्यांचा कोणत्या प्रसंगी वापर करतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

[15]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा :

[20]

- (अ) शैक्षणिक समस्यांसंबंधी समुपदेशनाचे महत्त्व
- (ब) चांगल्या मुलाखतीचे निकष (कोणतेही पाच)
- (क) तार्किक - भावनिक उपपत्ती : अल्बर्ट इलिस - शैक्षणिक महत्त्व
- (ड) मार्गदर्शन आणि समुपदेशन प्रक्रियेत संशोधनाची गरज (कोणतेही पाच)
- (इ) उत्कृष्ट समुपदेशकाची गुणवैशिष्ट्ये (कोणतेही पाच)
- (फ) अनुधावन कार्य संकल्पना

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-209

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - IX

TESTING, MEASUREMENT AND EVALUATION IN EDUCATION

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Two sections are to be written in separate answer-books.*
- (3) *Figures to the right indicate full marks,*
- (4) *Students should follow the given word limit.*
- (5) *Word limit for Qs. 1, 2, 4 and 5 - 400 words each and for Qs. 3 and 6 - 250 words each.*
- (6) *In any situation, student should not be given supplement.*
- (7) *Use of simple calculators and statistical tables is allowed.*

SECTION - I

Q.1) (A) What is Discriminative Power of a Test ? [05]

(B) Explain in brief, any two methods of Establishing Reliability of a Test. [10]

OR

Q.1) Explain in detail, Testing of Teacher Effectiveness. [15]

Q.2) Explain Concept of Testing in the Field of Education. How test scores are influenced by nature of Test ? [15]

OR

Q.2) (A) Explain need of Testing in the Field of Education. [05]

(B) Explain Indian Contribution in any two areas of testing in the Field of Education. [10]

Q.3) Write notes on **any four** of the following : [20]

- (a) Usability of a Good Test
- (b) Origin of Testing
- (c) Importance of Testing of Teaching Process
- (d) Influence of Psychological Factors on Test Scores
- (e) Standardized Tests
- (f) Teacher-made Tests

SECTION - II

Q.4) Explain Measurement of Aptitude in detail. [15]

OR

Q.4) What do you mean by 'Item Analysis' ? Explain its importance in improvement of Test. [15]

Q.5) Explain in detail Relationship between Measurement and Evaluation with reference to Educational Process. [15]

OR

Q.5) Explain meaning, importance and functions of 'Grade'. [15]

Q.6) Write notes on **any four** of the following : [20]

- (a) Need of Examination Reforms
- (b) Z-scores
- (c) Use of Measurement of Personality
- (d) Need of Scales of Measurement
- (e) Percentile Scores
- (f) Measurement of Motivation

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-209

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

मराठी रूपांतराबाबत शंका वाटल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्न विश्वसनीय मानावेत.

विभाग - १

प्र.1) (अ) कसोटीची भेदाभेदन क्षमता (Discriminative Power) म्हणजे काय ? [05]

(ब) कसोटीची विश्वसनीयता प्रस्थापित करण्याच्या कोणत्याही दोन पद्धती थोडक्यात स्पष्ट करा. [10]

किंवा

प्र.1) शिक्षक - परिणामकारकतेचे परीक्षण सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) शिक्षणक्षेत्रातील परीक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. कसोटीतील प्राप्तांकांना कसोटीचे स्वरूप कसे प्रभावित करते ? [15]

किंवा

प्र.2) (अ) शिक्षणक्षेत्रातील परीक्षणाची गरज स्पष्ट करा. [05]

(ब) शिक्षणक्षेत्रातील परीक्षणाच्या कोणत्याही दोन क्षेत्रातील (Areas) भारतीय योगदान स्पष्ट करा. [10]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : [20]

(अ) उत्तम कसोटीची उपयुक्तता

(ब) परीक्षणाचा उगम

(क) अध्यापन प्रक्रियेच्या परीक्षणाचे महत्त्व

(ड) कसोटी प्राप्तांकांवर मानसशास्त्रीय घटकांचा प्रभाव

(इ) प्रमाणित कसोट्या

(फ) शिक्षकनिर्मित कसोट्या

[3798]-209

3

P.T.O.

विभाग - २

प्र.4) अभिक्षमतेचे मापन सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.4) घटक विश्लेषण (Item Analysis) म्हणजे काय ? कसोटीमध्ये सुधारणा करण्यातील घटक विश्लेषणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) शिक्षणप्रक्रियेच्या संदर्भात मापन आणि मूल्यमापन यांमधील संबंध सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.5) श्रेणीचा (Grade) अर्थ, महत्त्व आणि कार्ये स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा : [20]

(अ) परीक्षा सुधार कार्यक्रमाची गरज

(ब) Z-प्राप्तांक

(क) व्यक्तिमत्त्वाच्या मापनाचा उपयोग

(ड) मापनशलाकांची (Scales of Measurement) गरज

(इ) शततमक प्राप्तांक

(फ) प्रेरणेचे मापन

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-21

M. Ed. (General) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - I

EDUCATION IN CONTEMPORARY SOCIETY

(2002 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q.1) State Concept of Human Values. Explain types of Human Values and as a teacher how will you inculcate these values through Education. Discuss. **[15]**

OR

Q.1) What is the Basic of Idealism ? Explain its Educational Implication, Methodology, Curriculum, Pupil-Teacher Relationship, Freedom and Discipline. **[15]**

Q.2) Explain meaning and scope of Philosophy and Educational Philosophy. Explain need of Philosophy to the Teachers. **[15]**

OR

Q.2) What are the Educational Thoughts according to Dr. Babasaheb Ambedkar ? How those thoughts are useful to solve Problems of Education in the age of Globalisation ? **[15]**

Q.3) Write the following answers : **(Any Two)** **[20]**

- (a) Explain Education of Vedic and Islamic Philosophies regarding aims, objectives, pupil-teacher relationship.
- (b) Explain Concept of Negative Education of Rousseau.
- (c) Explain thoughts of Rabindranath Tagore on Education.
- (d) How Principles of Realism would be applied in Education ?

SECTION - II

Q.4) Explain meaning and nature of Educational Sociology and Sociology of Education. [15]

OR

Q.4) Explain in detail about Concept of Stratification and Education. [15]

Q.5) What is the meaning of Equal Educational Opportunity ? Explain need of Educational Opportunity. [15]

OR

Q.5) Explain Concept of Totalitarian with its meaning, aims of Education and Methods of Teaching and School Administration. [15]

Q.6) Write short notes : (**Any Two**) [20]

- (a) Education for Emotional and Social Integration
 - (b) Education to maintain peace in diverse religious beliefs
 - (c) Views of Marshall Muhunan on Modern Technology and Education
 - (d) Education for International Understanding
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-21

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

विभाग - १

प्र.1) मानवी मूल्ये कोणती हे संकल्पनासह स्पष्ट करा. शिक्षणातून ही मूल्ये शिक्षक म्हणून कशी रुजवाल हे उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) आदर्शवादाची मूलभूत तत्वे कोणती ? खालील मुद्यांच्या आधारे शैक्षणिक उपयोजन स्पष्ट करा. शिक्षणाची ध्येये, पद्धती, अभ्यासक्रम, शिक्षक-विद्यार्थी संबंध, शिस्त व स्वातंत्र्य. [15]

प्र.2) तत्त्वज्ञान आणि शैक्षणिक तत्त्वज्ञानाचा अर्थ आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. शिक्षकांना तत्त्वज्ञानाची गरज का आहे ते सांगा. [15]

किंवा

प्र.2) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे शैक्षणिक विचार सांगा. जागतिकीकरणाच्या युगात शिक्षणाच्या समस्या सोडविण्यासाठी ते कसे उपयुक्त आहेत ? [15]

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [20]

(अ) वैदिक व इस्लामी तत्त्वज्ञानाच्या शिक्षणाची ध्येये, गरज, उद्दिष्टे, शिक्षक-विद्यार्थी संबंध स्पष्ट करा.

(ब) रूसोची अभावात्मक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

(क) रवीन्द्रनाथ टागोरांचे शिक्षणाविषयक विचार स्पष्ट करा.

(ड) वास्तववादाचे तत्त्वज्ञान शिक्षणामध्ये कसे उपयोजन करता येईल ते सांगा.

[3798]-21

3

P.T.O.

विभाग - २

प्र.4) समाजशास्त्र आणि शैक्षणिक समाजशास्त्राचे अर्थ आणि स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.4) स्तरीकरण आणि शिक्षण दोहोची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) शैक्षणिक संधीच्या समानतेचा अर्थ स्पष्ट करा. शैक्षणिक संधीच्या समानतेची गरज विशद करा. [15]

किंवा

प्र.5) अर्थ, शिक्षणाचे ध्येय, अध्यापन पद्धती आणि शालेय प्रशासन या मुद्द्यांच्या आधारे एकाधिकारशाहीची संकल्पना स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा : (कोणत्याही दोन) [20]

(अ) भावनिक व सामाजिक एकात्मतेसाठी शिक्षण

(ब) धार्मिक शांतता प्रस्थापित करण्यासाठी शिक्षण

(क) मार्शल मॅकडून यांचे आधुनिक तंत्रज्ञान व शिक्षणविषयक विचार

(ड) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्यांसाठी शिक्षण

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-211

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - XI

HISTORY OF EDUCATION AND PROBLEMS OF EDUCATION

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) Long answers should have 350-400 words and short answers should have 130-150 words.*
 - (5) No supplement will be provided.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Explain Education in Vedic and Buddhist Period. [15]

OR

Q.1) Explain significance of Macaulay's Minutes in the History of Indian Education. [15]

Q.2) Explain Provisions for Education in Indian Constitution. [15]

OR

Q.2) Explain your views on 'Indian Education Commission' (1964-66). [15]

Q.3) Write notes on **any four** of the following : [20]

- (a) Sargent Commission
- (b) University Education Commission - 1948
- (c) Education in Muslim Period
- (d) National Policy of Education - 1992
- (e) Secondary Education Commission (1952-1953)
- (f) Woods Despatch

SECTION - II

Q.4) Examine planning efforts for Education in India. [15]

OR

Q.4) Explain role of NCERT in Indian Education. [15]

Q.5) What are the problems in Primary Education in India ? What remedies you suggest for quality improvement in Primary Education ? Explain. [15]

OR

Q.5) Explain your views about 'Education for Women'. [15]

Q.6) Write notes on **any four** of the following : [20]

- (a) Administrative Problems in Education
- (b) Technical Education
- (c) Influence of Politics in Education
- (d) NCTE
- (e) UGC
- (f) Education for Handicapped

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-211

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

विभाग - १

प्र.1) वैदिक व बौद्धकालीन शिक्षण कसे होते ते लिहा. [15]

किंवा

प्र.1) भारतीय शिक्षणाच्या इतिहासात मेकॉलेच्या खलित्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) भारतीय राज्यघटनेत शिक्षणासाठी केलेल्या तरतूदी सांगा. [15]

किंवा

प्र.2) कोठारी आयोगाबाबत (१९६४-६६) तुमची मते स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) पुढीलपैकी चारवर टिपा लिहा : [20]

(अ) सार्जट आयोग

(ब) विद्यापीठ अनुदान आयोग - १९४८

(क) मुस्लिमकालीन शिक्षण

(ड) १९९२चे राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण

(इ) १९५२-५३चा माध्यमिक शिक्षण आयोग

(फ) वुडचा खलिता

विभाग - २

प्र.4) नियोजनाद्वारे शिक्षणासाठी भारतात कोणते प्रयत्न झाले ते लिहा. [15]

किंवा

प्र.4) भारतीय शिक्षणात एन.सी.इ.आर.टी.ची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

प्र.5) भारतात प्राथमिक शिक्षणात कोणत्या समस्या आहेत ? प्राथमिक शिक्षणातील गुणवत्ता सुधारण्यासाठी तुम्ही कोणते उपाय सूचवाल ते लिहा. [15]

किंवा

प्र.5) 'स्त्रियांसाठी शिक्षण' याबाबत तुमची मते लिहा. [15]

प्र.6) पुढीलपैकी चारवर टिपा लिहा : [20]

(अ) शिक्षणातील प्रशासकीय समस्या

(ब) तांत्रिक शिक्षण

(क) शिक्षणावर राजकारणाचा प्रभाव

(ड) एन.सी.टी.ई.

(इ) विद्यापीठ अनुदान आयोग (UGC)

(फ) अपंगांसाठी शिक्षण

Total No. of Questions : 8]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-22

M. Ed. (General) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - II

ADVANCED EDUCATIONAL PSYCHOLOGY

(2002 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *Answers to the two sections should be written in separate answer-books.*
 - (2) *Each section carries 50 marks.*
 - (3) *Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) *The word limit for question numbers 1 and 5 is 400 to 450 words each.*
 - (5) *The word limit for question numbers 2, 3, 6 and 7 is 200-250 words each.*
 - (6) *The word limit for question numbers 4 and 8 is 100 to 125 words each.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Compare Gestalt School of Psychology and Associationism with reference to the following points : **[20]**

- (1) Learning
- (2) Teaching
- (3) Principles
- (4) Contribution to Education

OR

Q.1) Explain Contribution of Erikson's Psycho-Social Development and Kohlberg's Moral Development Theory with examples. **[20]**

[3798]-22

1

P.T.O.

Q.2) Explain Carl Roger's Theory of Personality. Give its educational implications. [10]

OR

Q.2) Explain Gessel's Maturation Theory and state its educational implications. [10]

Q.3) Explain importance of attitude, interest and values in the Affective Development of an Individual. [10]

OR

Q.3) Explain Cattell's Trait Theory with examples. Give its educational implications. [10]

Q.4) Write short notes / answers : **(Any Two)** [10]

- (a) Achievement Motivation
- (b) In what way behaviourism explains about images, emotions and habits ?
- (c) How will you receive feedback of Psychomotor Skills ?
- (d) Indian Concept of Personality

SECTION - II

Q.5) Explain nature of Skinner's and Gagne's Theory of Learning. Give suitable illustrations to explain educational implications of Skinner's and Gagne's Theory of Learning. [20]

OR

Q.5) Explain Concept of Creativity. Give educational importance of Gordon's Theory of Creativity with suitable examples. [20]

Q.6) Explain Guilford's Theory of Intelligence with a proper diagram. [10]

OR

Q.6) Explain Concept of Models of Teaching. Give differences between Models of Teaching and Methods of Teaching. [10]

Q.7) Explain Sternberg's Theory of Intelligence and give its educational implications. **[10]**

OR

Q.7) Explain with illustrations Bloom's Theory of Mastery Learning. **[10]**

Q.8) Write short notes : **(Any Two)** **[10]**

- (a) Difference between Individual and Group Tests of Intelligence
 - (b) Teacher's Behaviour and Student's Achievement
 - (c) Factors Influencing Learning
 - (d) Stress Reduction Model
-

Total No. of Questions : 8]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-22

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) दोन्ही विभागांची उत्तरे वेगवेगळ्या उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
- (2) प्रत्येकी ५० गुणांचे दोन विभाग आहेत.
- (3) उजवीकडचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) पहिल्या व पाचव्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा ४०० ते ४५० शब्द.
- (5) प्रश्न-क्रमांक दोन, तीन, सहा आणि सातसाठी शब्दमर्यादा २०० ते २५० शब्द.
- (6) प्रश्न-क्रमांक चार व आठसाठी शब्दमर्यादा १०० ते १२५ शब्द.

विभाग - १

प्र.1) समष्टिवादी आणि साहचर्यवादी संप्रदायाची खालील मुद्यांच्या आधारे तुलना करा : [20]

- (1) अध्ययन
- (2) अध्यापन
- (3) तत्त्व
- (4) शैक्षणिक योगदान

किंवा

प्र.1) एरिकसनची मनोसामाजिक विकासाची उपपत्ती आणि कोहलबर्गची नैतिक विकासाची उपपत्ती यांचे शिक्षण क्षेत्रातील योगदान सोदाहरण स्पष्ट करा. [20]

प्र.2) कार्ल रॉजर्सची व्यक्तिमत्त्वविषयक उपपत्ती स्पष्ट करून तिचे शैक्षणिक महत्त्व सांगा. [10]

किंवा

प्र.2) गेसेलची वैकसिक परिपक्वन उपपत्ती स्पष्ट करून तिचे शैक्षणिक महत्त्व सांगा. [10]

प्र.3) भावात्मक विकासातील अभिवृत्ती, अभिरुची आणि मूल्ये यांचे महत्त्व स्पष्ट करा. [10]

किंवा

प्र.3) कॅटेलची व्यक्तिमत्त्वाची गुणतत्त्व उपपत्ती सांगून त्या उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजन सांगा. [10]

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा : [10]

(अ) संपादित प्रेरणा

(ब) वर्तनवादी प्रतिमा, भावना व सवयी यांचे स्पष्टीकरण कसे देतात ?

(क) कारक कौशल्यासाठी प्रत्याभरण कसे करता येईल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

(ड) व्यक्तिमत्त्व विकासाची भारतीय संकल्पना

विभाग - २

प्र.5) स्किनर आणि गॅग्ने यांच्या अध्ययन उपपत्तींचे स्वरूप स्पष्ट करा आणि शैक्षणिक उपयोजन सोदाहरण सांगा. [20]

किंवा

प्र.5) सर्जनशीलता संकल्पना स्पष्ट करा. गॉर्डनच्या सर्जनशीलता उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. [20]

प्र.6) गिल्फोर्डची बुद्धिमत्तेची उपपत्ती योग्य आकृतीसह स्पष्ट करा. [10]

किंवा

प्र.6) अध्यापनाची प्रतिमाने ही संकल्पना स्पष्ट करा. अध्यापनाची प्रतिमाने व अध्यापनाच्या पद्धती यामधील फरक स्पष्ट करा. [10]

प्र.7) स्टर्नबर्गची बुद्धिमत्तेची उपपत्ती स्पष्ट करा आणि या उपपत्तीचे शैक्षणिक उपयोजना लिहा. [10]

किंवा

प्र.7) ब्लूमच्या प्रभुत्व अध्ययन उपपत्तीचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा. [10]

प्र.8) टिपा लिहा : (कोणत्याही दोन) [10]

(अ) वैयक्तिक आणि सामूहिक बुद्धिमापन यातील फरक

(ब) शिक्षकाचे वर्तन आणि विद्यार्थ्यांचे संपादन

(क) अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक

(ड) ताण / तणाव कपातीकरण प्रतिमान

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-23

M. Ed. (General) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - III

EDUCATIONAL RESEARCH AND METHODOLOGY

(2002 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Two sections are to be written in separate answer-books.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) Use of simple calculators and statistical tables is allowed.*
 - (5) Students should follow given word limit.*
 - (6) In any situation, students should not be given supplement.*
-
-

SECTION - I

Q.1) What are the Methods of Research ? Explain any one method of Educational Research with suitable examples.

(Word limit 300-400 words)

[15]

OR

Q.1) What is the importance of Selection of Sample ? Explain various methods of Sampling with suitable examples.

(Word limit 300-400 words)

[15]

Q.2) What is Action Research ? What are the steps of Action Research ? Explain it with examples. **(Word limit 300-400 words)**

[15]

OR

Q.2) (A) What is the importance of Data Collection Tools and Techniques in Educational Research ?

[08]

(B) Explain preparation and administration of Questionnaire.

[07]

[3798]-23

1

P.T.O.

Q.3) Write short notes on **any two** of the following : **[20]**

- (a) E-tools
- (b) Role of Assumption and Hypothesis in Educational Research
- (c) Historical Method of Educational Research
- (d) Scientific Thinking

SECTION - II

Q.4) (A) A researcher administered a test to a group of 100 students before the experiment. Mean of the group was 40 and Standard Deviation was 10. After 6 months the same group was given post test and found Mean 50 and Standard Deviation 15. Whether the Deviation of Mean is significant or not. Explain coefficient of correlation of two test was 0.70. **[08]**

(B) A group of 500 students achievement test was given. Mean is 50 and SD = 10. How many students will get marks above 60 ? **[07]**

OR

Q.4) (A) Find out Coefficient of Correlation by Pearson's Product Moment Method of the following data : **[08]**

Student	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
Test 1	8	7	15	13	6	9	12	8	11	11
Test 2	18	15	25	20	15	18	16	10	15	8

(B) Find SD of the following data : **[07]**

Class Interval	90-94	85-89	80-84	75-79	70-74	65-69	60-64
Frequency	5	7	15	13	5	3	2

Q.5) (A) Find out P_{40} from the following data : **[05]**

C.L.	90-99	80-89	70-79	60-69	50-59	40-49	30-39	20-29	10-19
f	4	3	8	10	2	5	4	3	1

- (B) Find Median from the data given below : [05]

C.L.	40-44	35-39	30-34	25-29	20-24	15-19	10-14	5-9
f	6	5	4	12	6	4	3	8

- (C) Explain Ogive. [05]

OR

- Q.5)** (A) Find PR of 52 from the given data below : [05]

C.L.	90-99	80-89	70-79	60-69	50-59	40-49	30-39
f	8	6	12	4	9	7	4

- (B) A group is given a test. Mean is 20 and Standard Deviation is 4. How many students will lie between the scores 32 and 16 ? [05]

- (C) Write short note on Kurtosis. [05]

- Q.6)** Write short notes on **any two** of the following : [20]

- (a) Format of Research Proposal
- (b) Importance of Research Proposal
- (c) Selection and Finalisation of Educational Research Problem
- (d) Regression Equation

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-23

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) दोन विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) साधे गणकयंत्र आणि संख्याशास्त्रीय सारण्याचा वापर करण्यास परवानगी आहे.
- (5) विद्यार्थ्यांनी उत्तराची शब्दमर्यादा पाळणे बंधनकारक आहे.
- (6) कोणत्याही परिस्थितीत पुरवणी मिळणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) संशोधनाच्या विविध पद्धतींची नावे सांगून कोणत्याही एका पद्धतीचे उदाहरणासह वर्णन करा. (शब्दमर्यादा ३५० ते ४०० शब्द) [15]

किंवा

प्र.1) नमूना निवडीचे महत्त्व कोणते ? नमूना निवडीच्या विविध प्रकारांची उदाहरणासह माहिती द्या. (शब्दमर्यादा ३०० ते ४०० शब्द) [15]

प्र.2) कृतीसंशोधन म्हणजे काय ? कृतीसंशोधन करतांना कोणत्या पायऱ्यांचा वापर करावा लागतो ? उदाहरणासह स्पष्ट करा. (शब्दमर्यादा ३०० ते ४०० शब्द) [15]

किंवा

प्र.2) (अ) शैक्षणिक संशोधनात माहिती मिळविण्याची साधने व तंत्रे यांचे महत्त्व स्पष्ट करा. [08]

(ब) प्रश्नावली तयार करून तिचा संशोधनात वापर कसा कराल ? [07]

[3798]-23

5

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा :

[20]

- (अ) इ-साधने
- (ब) शैक्षणिक संशोधनात गृहीतके व परिकल्पनांचे महत्त्व
- (क) शैक्षणिक संशोधनातील ऐतिहासिक पद्धती
- (ड) शास्त्रीय विचार (Scientific Thinking)

विभाग - २

प्र.4) (अ) संशोधकाने १०० विद्यार्थ्यांच्या एका गटाला अध्यापनापूर्वी एक चाचणी दिली. गटाचे मध्यमान ४० व प्रमाण विचलन १० आहे. ६ महिन्यांनंतर त्याच गटाला अंतिम चाचणी दिली. त्यावेळी मध्यमान ५० व प्रमाण विचलन १५ मिळाले. तर मध्यमानातील फरक ०.०१ स्तरावर सार्थक आहे की नाही ते सांगा. दोन्ही चाचणीमधील सहसंबंध गुणांक ०.७० आहे.

[08]

(ब) एका वर्गातील ५०० विद्यार्थ्यांना प्राविण्य चाचणी दिली. या चाचणीचे मध्यमान ५० व प्रमाण विचलन १० आहे. तर ६० पेक्षा जास्त गुण मिळविणारे किती विद्यार्थी असतील ?

[07]

किंवा

प्र.4) (अ) पिअर्सनच्या परिघात परिगुणन पद्धतीने सहसंबंध गुणांक काढा. त्याचा अर्थ स्पष्ट करा :

[08]

विद्यार्थी	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
चाचणी १	८	७	१५	१३	६	९	१२	८	११	११
चाचणी २	१८	१५	२५	२०	१५	१८	१६	१०	१५	८

(ब) खालील वितरणाचे प्रमाण विचलन काढा :

[07]

वर्गांतरे	९०-९४	८५-८९	८०-८४	७५-७९	७०-७४	६५-६९	६०-६४
वारंवारिता	५	७	१५	१३	५	३	२

प्र.5) (अ) खालील सारणीवरून P_{40} ची किंमत काढा : [05]

वर्गांतरे	९०-९९	८०-८९	७०-७९	६०-६९	५०-५९	४०-४९	३०-३९	२०-२९	१०-१९
वारंवारिता	४	३	८	१०	२	५	४	३	१

(ब) खालील सारणीवरून मध्यगा काढा : [05]

वर्गांतरे	४०-४४	३५-३९	३०-३४	२५-२९	२०-२४	१५-१९	१०-१४	५-९
वारंवारिता	६	५	४	१२	६	४	३	८

(क) 'विषमिता' माहिती लिहा. [05]

किंवा

प्र.5) (अ) खालील वितरणावरून ५२ या गुणाकाचा शततमक क्रम काढा : [05]

वर्गांतरे	९०-९९	८०-८९	७०-७९	६०-६९	५०-५९	४०-४९	३०-३९
वारंवारिता	८	६	१२	४	९	७	४

(ब) एक गटाच्या चाचणीचे मध्यमान २० आणि प्रमाण विचलन ४ आहे, तर ३२ आणि १६च्या दरम्यान गुण असणारे किती टक्के विद्यार्थी असतील ? [05]

(क) 'शिखरदोष' : टिप लिहा. [05]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [20]

- (अ) संशोधन अहवालाचा नमूना
- (ब) संशोधन आराखड्याचे महत्त्व
- (क) संशोधन समस्येची निवड व निश्चितीकरण
- (ड) प्रतिगमन समीकरणे

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-24

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - I

EDUCATIONAL MANAGEMENT

(2002 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Explain Concept of Management. What is the need of Management in the Field of Education ? Enlist ten characteristics of a Good Manager. **[15]**

OR

Q.1) Why is Time Management very important for a B.Ed. Student ? What are the time wasters encountered by a B.Ed. Student ? Give suggestions to overcome them. **[15]**

Q.2) How can we apply Principles of Management to the Teaching-Learning Process ? Explain with examples. **[15]**

OR

Q.2) Explain importance of Institutional Planning. Explain with the help of examples how you will implement institutional planning for improving performance of your institution ? **[15]**

Q.3) Write short notes : (Any Two) (Word limit 250 words each) [20]

- (a) Need of Man Power Planning in the Field of Education
- (b) Importance of In-service Training for Teacher Development
- (c) Use of the Knowledge of Group Dynamics for a Leader
- (d) State and explain Functions of Management.

SECTION - II

Q.4) What is Communication ? What are the Barriers in Communication in the Classroom ? How will you improve your Communication Skills in the Classroom as a Teacher ? [15]

OR

Q.4) Define Accreditation. How does accreditation assist in qualitative improvement of an Institution ? Enlist parameters of accreditation of a Teacher Education Institution. [15]

Q.5) Differentiate between Supervision and Inspection. What are the defects in the Existing System of Supervision ? Suggest remedies to reduce them. [15]

OR

Q.5) What is Decision-making ? What are the steps in Decision-making ? Differentiate between Centralized and Decentralized Decision-making. [15]

Q.6) Write short notes : (Any Two) (Word limit 250 words each) [20]

- (a) Functions of Directorate of Education
- (b) Principles of Educational Finance
- (c) Role of Modern Information Technology in Education
- (d) Types of Grants-in-Aid to Educational Institutions

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-24

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) दोन विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग - १

प्र.1) व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. शैक्षणिक क्षेत्रात व्यवस्थापनाची गरज काय ?
चांगल्या व्यवस्थापकाची कोणतीही दहा गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) बी.एड्. विद्यार्थ्यांना वेळेचे व्यवस्थापन करणे का आवश्यक आहे ? बी.एड्.च्या
विद्यार्थ्यांच्या वेळेचे अडथळे कोणते ? त्यावर उपाययोजना सूचवा. [15]

प्र.2) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेत आपण कोण-कोणत्या तत्वांचा वापर करतो ? ते सोदाहरण
स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) संस्थानिहाय नियोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. संस्थानिहाय नियोजनामध्ये ते कसे
महत्त्वाचे आहे ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) टिपा लिहा : (कोणत्याही दोन) (शब्दमर्यादा प्रत्येकी २५० शब्द) [20]

- (अ) शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये मानवी संसाधनाची गरज
- (ब) शिक्षक विकासासाठी सेवांतर्गत प्रशिक्षणाचे महत्त्व
- (क) गटकार्यात नेत्याच्या ज्ञानाचा उपयोग
- (ड) व्यवस्थापनाची कार्ये सांगून स्पष्ट करा.

विभाग - २

प्र.4) संज्ञापन म्हणजे काय ? वर्गसंज्ञापनातील अडथळे कोणते ? शिक्षक म्हणून तुम्ही संज्ञापन कौशल्य वर्गामध्ये कसे सुधाराल ? [15]

किंवा

प्र.4) अधिस्वीकृतीची व्याख्या सांगा. संस्थेची सुधारणा करण्यासाठी अधिस्वीकृती संकल्पनेची मदत कशी होते ? शिक्षक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये अधिस्वीकृतीचे कोणते निकष लावले जातात ? [15]

प्र.5) पर्यवेक्षण आणि तपासणी यामधील फरक स्पष्ट करा. प्रचलित पर्यवेक्षण पद्धतीमधील अडथळे कोणते ? ते दूर करण्यासाठी उपाययोजना सूचवा. [15]

किंवा

प्र.5) निर्णयप्रक्रिया म्हणजे काय ? निर्णयप्रक्रियेच्या पायऱ्या कोणत्या ? केंद्रीकरण व विकेंद्रीकरणामधील फरक स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) टिपा लिहा : (कोणत्याही दोन) (शब्दमर्यादा प्रत्येकी २५० शब्द) [20]

- (अ) शिक्षण संचालकाची कार्ये
- (ब) शैक्षणिक वित्तव्यवस्थापनाची तत्त्वे
- (क) शिक्षणातील माहिती तंत्रज्ञानाची भूमिका
- (ड) शैक्षणिक संस्थेतील अनुदानाचे प्रकार

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-25

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - II

GUIDANCE AND COUNSELLING

(2002 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Use **separate answer-books** for two sections.*
 - (3) *Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) *Answer limit : (i) 300-350 words for **15 marks** questions.
(ii) 200-250 words for **10 marks** questions.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Explain Concept of Guidance. What are the Basic Assumptions of Guidance ? What is the need of Guidance to Students ? **[15]**

OR

Q.1) What is the meaning and objectives of Job Analysis ? What are the factors which affect Job Satisfaction of an Individual ? **[15]**

Q.2) What do you mean by Non-testing Devices of Appraisal of Individual ? What do you mean by Projective Techniques ? What are its merits and limitations ? **[15]**

OR

Q.2) Explain need of Dissemination of Information of Occupations. How are visits and field trips useful for Dissemination of Information ? What are their limitations ? **[15]**

Q.3) Write short notes : (Any Two) [20]

- (a) Use of technology in the Collection and Dissemination of Occupational Information
- (b) Importance of Intelligence Test and Aptitude Test in Appraisal of an Individual
- (c) Characteristics of Mal-adjusted Children and Principles of dealing with them
- (d) Psychological and Sociological Basis of Guidance

SECTION - II

Q.4) Compare Directive, Non-directive and Eclectic Counselling. Give one situation for each type where they are used. [15]

OR

Q.4) State Carl Rogers Client Centered Therapy. How is it useful in Counselling ? [15]

Q.5) Explain Concept of Counselling with respect to meaning, need and characteristics. [15]

OR

Q.5) Explain Group Counselling with respect to meaning, purpose and importance. [15]

Q.6) Write short notes : (Any Two) [20]

- (a) Importance and Purposes of Follow-up Services
- (b) Use of Albert Ellis's Rational Emotive Therapy in Counselling
- (c) Qualities and Responsibilities of a Counsellor in Individual Counselling
- (d) Areas of Research in Counselling

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-25

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) दोन विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) शब्दमर्यादा : (i) ३०० ते ३५० शब्द १५ गुणांच्या प्रश्नांसाठी.
(ii) २०० ते २५० शब्द १० गुणांच्या प्रश्नांसाठी.

विभाग - १

प्र.1) मार्गदर्शन ही संकल्पना स्पष्ट करा. मार्गदर्शनाची मूलभूत गृहितके कोणती ?
विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शनाची आवश्यकता का आहे ? [15]

किंवा

प्र.1) रोजगार पृथःकरणाचा अर्थ व उद्दिष्टे स्पष्ट करा. व्यक्तीच्या रोजगार समाधानावर
परिणाम करणारे घटक सांगा. [15]

प्र.2) व्यक्तिमापनाची अप्रमाणित साधने म्हणजे काय ? प्रक्षेपण तंत्र म्हणजे काय ?
प्रक्षेपण तंत्राची गुण व मर्यादा स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) व्यवसायविषयक माहितीच्या वितरणाची गरज स्पष्ट करा. भेटी व क्षेत्रभेटी
व्यवसाय विषयक माहितीच्या वितरणात कशाप्रकारे उपयुक्त ठरतात ? त्यांच्या मर्यादा
कोणत्या ? [15]

[3798]-25

3

P.T.O.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा : [20]

- (अ) व्यवसायविषयक माहितीचे संकलन व वितरण यामध्ये तंत्रज्ञानाचा उपयोग
- (ब) बुद्धिमापन कसोटी व अभिक्षमता कसोटीचे व्यक्तिमापनातील महत्त्व
- (क) कुसमायोजित मुलांची गुणवैशिष्ट्ये व त्यांना हाताळण्याची तत्त्वे
- (ड) मार्गदर्शनाचे मानसशास्त्रीय व समाजशास्त्रीय अधिष्ठान

विभाग - २

प्र.4) निर्देशित, अनिर्देशित व सर्वसंग्रहात्मक समुपदेशनाची तुलना करा. ज्या परिस्थितीत ते वापरले जातात त्याचे एक उदाहरण द्या. [15]

किंवा

प्र.4) कार्ल रॉजर्सची ग्राहककेंद्रित उपपत्ती सांगा. समुपदेशनामध्ये ती कशी उपयुक्त ठरते ? [15]

प्र.5) समुपदेशन संकल्पना खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा : [15]

- (1) अर्थ
- (2) गरज
- (3) गुणवैशिष्ट्ये

किंवा

प्र.5) समूह समुपदेशन ही संकल्पना खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा : [15]

- (1) अर्थ
- (2) उद्देश
- (3) महत्त्व

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा : [20]

- (अ) अनुधावन कार्याचे महत्त्व व हेतू
- (ब) समुपदेशनात अल्बर्ट एलिसच्या तार्किक भावनिक उपपत्तीची उपयुक्तता
- (क) वैयक्तिक समुपदेशनात समुपदेशकाची गुणवैशिष्ट्ये व जबाबदाऱ्या
- (ड) समुपदेशनातील संशोधनाची क्षेत्रे

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-26

M. Ed. (General) (Optional) Examination - 2010

PAPER - III

TEACHER EDUCATION

(2002 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Use separate **answer-books** for **two** sections.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
-

SECTION - I

Q.1) What Practical Activities can be conducted during the Training Course ? Illustrate your answer. **[15]**

OR

Q.1) Relationship and Weightage given to Theory and Practical Work in Teacher Education. **[15]**

Q.2) What are the aims and objectives of Teacher Education at Secondary and Higher Secondary Level ? What should be the essential qualifications at this level ? **[15]**

OR

Q.2) Explain 'Seminars' and 'Workshops' as Methods in Teacher Education. **[15]**

Q.3) Write notes on **any two** of the following : [20]

- (a) Role of Practice Teaching and Observation in Teacher Education
- (b) Internship
- (c) Relationship of College of Education with Co-operating Schools
- (d) Need of Micro-teaching in Teacher Education

SECTION - II

Q.4) Explain how Action Research helps betterment of Teacher Education ? [15]

OR

Q.4) Explain present National Policy on Teacher Education in India. [15]

Q.5) Why Code of Conduct and Ethics are necessary for Teachers ? What should be the content of Code to Conduct and Ethics for Teacher ? Explain. [15]

OR

Q.5) Explain need of In-service Training of Teachers. How far it is effective ? [15]

Q.6) Write notes on **any two** of the following : [20]

- (a) UGC
- (b) New Techniques of Evaluation
- (c) Teacher Education in Russia
- (d) Types of Teacher's Organisations

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-26

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) विभाग १ व विभाग २ची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावित.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) मराठी रूपांतराबाबत शंका असल्यास मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका विश्वसनीय मानावी.

विभाग - १

प्र.1) शिक्षकांच्या प्रशिक्षणाच्या अभ्यासक्रमात कोणती प्रात्यक्षिके घेता येतील ? सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) शिक्षक शिक्षणातील सैद्धांतिक व प्रात्यक्षिक कामामधील संबंध आणि भारांश स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावर शिक्षणाची ध्येये व उद्दिष्टे कोणती ? ती पूर्ण करण्याच्या दृष्टीने या स्तरावर शिक्षकांची गुणवत्ता काय असावी ? [15]

किंवा

प्र.2) शिक्षक शिक्षणातील 'परिसंवाद' व 'कृतिसत्र' या दोन पद्धतींची माहिती स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) कोणत्याही दोन टिपा लिहा :

[20]

- (अ) सराव अध्यापन व निरीक्षण यांची शिक्षकांच्या शिक्षणातील भूमिका
- (ब) छात्रसेवाकाल
- (क) शिक्षक शिक्षणात सहकारी शाळांची भूमिका
- (ड) शिक्षक शिक्षणात सूक्ष्म अध्यापनाची गरज

विभाग - २

प्र.4) कृतिसंशोधनामुळे शिक्षक शिक्षण कसे सुधारते ते लिहा.

[15]

किंवा

प्र.4) शिक्षक शिक्षणाबाबत सध्याचे राष्ट्रीय धोरण स्पष्ट करा.

[15]

प्र.5) शिक्षकांसाठी आचारसंहिता व नीतिनियम यांची आवश्यकता का आहे ? त्याचा आशय कोणता असावा ?

[15]

किंवा

प्र.5) शिक्षकांच्या सेवांतर्गत प्रशिक्षणाची आवश्यकता स्पष्ट करा. ते कितपत परिणामकारक होते ?

[15]

प्र.6) पुढीलपैकी दोनवर टिपा लिहा :

[20]

- (अ) विद्यापीठ अनुदान आयोग (UGC)
- (ब) मूल्यमापनाची नवीन तंत्रे/पद्धती
- (क) रशियातील शिक्षक प्रशिक्षण
- (ड) शिक्षक संघटनांचे प्रकार